

Ceza Muhakemesi Hukukunda İddianamenin Kabulü, Tensip Zaptı Ve İlk Duruşma

Arş. Gör. Burak TAŞ¹

Öz

Soruşturma ve kovuşturma evrelerinden teşekkül eden muhakemede esas amaç adli yolla maddi gerçeğe ulaşmaktır. Maddi gerçeğe ulaşmanın yegâne yolu da yargılamayı bir düzene sokmak, yargılamayı bir plan dahilinde gerçekleştirmektir. Kovuşturma evresinde yer alan duruşma hazırlığı devresi de tam bu noktaya işaret etmektedir. Duruşma hazırlığı devresi sayesinde yargılamanın omurgası oluşturulur. Bu devre ile maddi gerçeğe ulaşmak için yapılması gereken şekli işlemler ile yargılama makul sürede tamamlanmış olmaktadır.

İddianamenin kabulü ile duruşma hazırlığı devresine adım atılmış olur. Bu aşamada uygulamada tensip zaptı denilen ara kararlar yargılamaya yönelik şekli işlemler gerçekleştirilmektedir. Tensip işlemleri tamamlandıktan sonra karşımıza ilk duruşma çıkmaktadır. İlk duruşma ise duruşma devresinde gerçekleşen ilk oturumdur. Bu oturumda gerçekleştirilen birçok şekli işlem bulunmaktadır.

Çalışmada önce duruşma hazırlığı devresi ve önemi incelenmiş ardından iddianamenin kabulü ve bu işleme karşı doktrindeki görüşler eleştirel şekilde tahlil edilmiştir. Ardından tensip zaptı ve muhteviyatı incelenmiş ve en son ilk duruşmada hangi işlemlerin yapıldığı CMK sistematğinde ayrıntılı olarak incelenmiştir. İlâveten uygulamadaki sorunlara yeri geldikçe değinilmiş ve çözüm önerileri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Ceza Muhakemesi Hukuku, Duruşma Hazırlığı Devresi, İddianamenin Kabulü, Tensip Zaptı, İlk Duruşma*

¹ Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi, burak.tas@asbu.edu.tr , ORCID: 0000-0001-6481-1580
Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih: 20.06.2020 - Kabul Edildiği Tarih: 11.09.2020
DOI: 10.17932/IAU.HFD.2015.018/hfd_v06i2006

Admission of Indictment, Preliminary Proceedings Report and First Hearing in Criminal Procedure Law

Abstract

The main purpose of the judgment consisting of the investigation and prosecution phases is to reach the material fact by judicial means. The only way to reach material fact is to bring the trial into order, to carry out the trial within a plan. The trial preparation circuit in the prosecution phase also points to this point. The backbone of the trial is created thanks to the trial preparation circuit. With this circuit, the procedures to be carried out in order to reach the material fact have been completed within a reasonable time.

With the admission of the indictment, a step towards the preparation of the hearing is taken. At this stage, in the practice, judicial proceedings are carried out with an interim decision called the preliminary proceedings report. After the trial procedures are completed, the first hearing appears. The first hearing is the first session in the hearing circuit. There are many forms of transactions performed in this session.

In the study, the trial preparation period and its importance were first examined, then the admission of the indictment and the opinions in the doctrine against this process were critically analyzed. Subsequently, the preliminary proceedings report and its content were examined, and at the end, which procedures were performed at the first hearing, was examined in detail with the CMK systematic. In addition, the problems in practice were addressed in places and suggested solutions.

Keywords: *Criminal Procedure Law, Preliminary Proceedings, Admission of Indictment, Preliminary Proceedings Report, First Hearing*

Giriş

Ceza muhakemesi, soruşturma ve kovuşturma olmak üzere iki ana evreden oluşmaktadır. Kovuşturma evresi de dört devreden meydana gelmektedir. Bunlar: duruşma hazırlığı, duruşma, hüküm ve kanun yolu olarak sıralanabilir.² Tensip Tutanağı da bu devrelerden, duruşma hazırlığı devresinde yer almaktadır. Duruşma hazırlığı devresi sayesinde yargılamada adli yolla maddi gerçeğe

² Nevzat Toroslu; *Metin Feyzioğlu, Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara Ekim 2017, s.282.*

ulaşma amacı daha somut bir şekilde gerçekleşecek ve suç isnadı ile karşı karşıya kalan sanık savunması için zaman kazanacaktır. Ayrıca muhakeme bir sistem dahilinde ilerleyecektir.

İlk duruşmaya gelmeden önce bu süreçte geçirilecek aşamalar tek tek incelenmiştir. İnceleme; duruşma hazırlığı devresi ve bu devrenin önemi, iddianamenin kabul edilmesi, tensip tutanağının düzenlenmesi ve en son aşamada ilk duruşma olarak adlandırılabilir süreçten ibarettir. Duruşma hazırlığı devresi incelendikten sonra tensip tutanağında ve ilk duruşmada yapılması gereken işlemler ile bu aşamada yapılan işlemlerin kapsamı ayrıntılı olarak anlatılmış ve bunların ceza muhakemesinde hizmet ettiği ilkeler üzerinden inceleme gerçekleştirilmiştir. Bu süreçler, doktrinde yer alan görüşlere yer verilerek incelenmiş ve uygulamada karşılaşılan sorunlar tespit edilerek çözüm önerileri getirilmiştir.

I. Duruşma Hazırlığı Devresi

Duruşma hazırlığı devresi, iddianamenin kabulünden veya dava açan belgenin mahkemeye verilmesinden duruşmanın başlamasına kadar geçen süreci ifade etmektedir.³

Duruşma hazırlığı devresi temel olarak duruşmaya hizmet eder. Duruşma hazırlığı devresinde mahkeme, kovuşturma sürecinin ana hatlarını belirler ve bu süreci en etkin nasıl yöneteceğini belirler.⁴ Mahkeme aynı zamanda yargılamanın en etkili, en hızlı ve en az masrafla sona erdirilmesi için gerekenleri yapmak; yani usul ekonomisi ilkesini gerçekleştirmek için bu devreye ihtiyaç duymaktadır. Örneğin eğer bir hâkimin davayı görmemesini kanun gerektiriyorsa duruşma başlamadan hâkimin davadan el çekmesi, hem usul ekonomisi açısından hem de duruşmaların yoğunluğu ilkesi açısından gereklidir. Duruşmanın yoğunluğu ilkesi (CMK m. 190) açısından hâkim delillere doğrudan ulaşmalı ve onlarla münasebeti kesintiye uğramadan en kısa zamanda davayı sonlandırabilmesi için duruşma hazırlığı devresinin oldukça verimli geçirilmesi çok önemlidir.

Bir yargılama kapsamında deliller, hukuka aykırı veya bir arama emrinin kapsamı dışında elde edilmiş olabilir⁵. Duruşma hazırlığı devresinin varlığı,

³ Toroslu; Feyzioğlu, a.g.e., s.282.

⁴ Toroslu; Feyzioğlu, a.g.e., s.282.

⁵ FindLaw's Team, Pre-Trial Motions, <https://criminal.findlaw.com/criminal-procedure/pre-trial-motions.html>, Erişim Tarihi: 20.03.2020.

aynı zamanda hukuka aykırı elde edilen deliller ile hukuka aykırı delillerin davada dikkate alınmasının önüne geçilmesine yardımcı olabilir. Duruşma başlamadan ve deliller değerlendirilmeye başlamadan önce hukuka aykırı deliller yüzünden hâkimde bir ön yargı oluşmaması açısından bu devrede bu delillerin mahiyetinin ortaya konulması, masumiyet karinesinin gereği olarak da önem arz etmektedir. Örneğin hukuka aykırı olarak arama yapan kolluk kuvvetlerinin bu arama işlemi sonucu elde ettikleri delillerin hukuka aykırılığı bu devrede anlaşılacaktır.⁶

Duruşma hazırlığı devresinde özellik arz eden bir başka durum da suçun hukuki niteliğinin değişmesidir. CMK madde 6'ya göre duruşmada suçun hukuki niteliğinin değiştiğinden bahisle görevsizlik kararı verilerek dosya alt dereceli mahkemeye gönderilemez. Ancak bu maddenin zıt kanıt yolu ile yapılacak yorumu sonucu; duruşma hazırlığı devresinde suçun hukuki niteliğinin değiştiğinden bahisle dava dosyası alt dereceli mahkemeye gönderilebilecektir.⁷ Bu aşamada mahkeme, madde itibarıyla yetkisine girmeyen bir suçu yargılamak istemiyorsa duruşma hazırlığı devresini çok iyi değerlendirmelidir.

Duruşma hazırlığı devresinde yapılacak işlemler belli bir sıraya tabidir⁸. Bu işlemler tensip tutanağında yer alması gereken işlemdir. Öncelikle CMK madde 175/2 gereği duruşma günü belirlenmelidir. Tutuklu işler CMK madde 331/2 gereği adli tatilde de görülecek acele işlerden olduğundan duruşma günü belirlenirken hâkimin bu hususa dikkat etmesi gerekmektedir⁹. Duruşma için gereken çağrılar ve tebliğler yapılmalıdır. Ardından tanık dinlenmesi veya bilirkişiye başvurulması için gerekli işlemler yapılacaktır.(CMK m. 180). Devamında da mahkemece zorunlu müdafî atanması, keşif işlemi, müdafî atanması talepleri, katılma talepleri gibi işlemler yapılacaktır.(CMK madde 150, 83, 237)

II. İddianamenin Kabul Edilmesi

Soruşturma evresinin sonunda toplanan deliller suçun işlendiği hususunda

⁶ *Offices of the United States Attorneys, Justice 101 Pre Trial Motions*, <https://www.justice.gov/usao/justice-101/pretrial-motions>, Erişim Tarihi: 20.03.2020.

⁷ *Ahu Karakurt, Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda İddianamenin İadesi*, <http://dergipark.org.tr/en/download/article-file/213912>, Erişim Tarihi: 17.04.2020, s.87

⁸ *T.C. Adalet Bakanlığı, Aday Memur Hazırlayıcı Eğitimi – Caza Muhakemesi Hukuku Ders Notu*, s.46. <http://www.edb.adalet.gov.tr/e-book/7-CEZAMUHAKEMES%C4%B0HUKUKU.pdf>, Erişim Tarihi: 19.03.2020

⁹ *Toroslu; Feyzioğlu, a.g.e., s.283.*

yeterli şüphe oluşturuyorsa, somut olayda fiilin suç oluşturduğu ve suçlananın da bu fiilin faili olduğu konusunda Cumhuriyet savcısı mevcut deliller dairesinde yeterli şüpheye ulaşmışsa yani şüphelinin soruşturulan suçunun kovuşturması yapılması durumunda mahkumiyetinin, beraatine oranla daha büyük bir ihtimal olacağına inanırsa¹⁰ bu durumda yer yönünden ve madde yönünden yetkili mahkemeye hitaben bir iddianame düzenler (CMK 170/2)¹¹. Ancak savcı yeterli şüpheye ulaşmazsa kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verir.

Cumhuriyet savcısının kamu davasını iddianame düzenleyerek açma yetkisine ilişkin kurallar ve ilkeler CMK madde 170’te¹² belirtilmiştir.

10 Fatih Birttek, *Cumhuriyet Savcısı'nın Delilleri Ve Fiili Takdir Yetkisi*, Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 19, Sa. 2, Yıl 2013, s. 954, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/issue/48280/623183> Erişim Tarihi: 9.09.2020.

11 Toroslu; Feyzioğlu, a.g.e., s.278.

12 CMK Madde 170 - (3) Görevli ve yetkili mahkemeye hitaben düzenlenen iddianamede;

a) Şüphelinin kimliği,

b) Müdafii,

c) Maktul, mağdur veya suçtan zarar görenin kimliği,

d) Mağdurun veya suçtan zarar görenin vekili veya kanunî temsilcisi,

e) Açıklanmasında sakınca bulunmaması halinde ihbarda bulunan kişinin kimliği,

f) Şikâyette bulunan kişinin kimliği,

g) Şikâyetin yapıldığı tarih,

h) Yüklenen suç ve uygulanması gereken kanun maddeleri,

i) Yüklenen suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilimi,

j) Suçun delilleri,

k) Şüphelinin tutuklu olup olmadığı; tutuklanmış ise, gözaltına alma ve tutuklama tarihleri ile bunların süreleri, Gösterilir.

(4) İddianamede, yüklenen suçu oluşturan olaylar, mevcut delillerle ilişkilendirilerek açıklanır. (5) İddianamenin sonuç kısmında, şüphelinin sadece aleyhine olan hususlar değil, lehine olan hususlar da ileri sürülür.

(6) İddianamenin sonuç kısmında, işlenen suç dolayısıyla ilgili kanunda öngörülen ceza ve güvenlik tedbirlerinden hangilerine hükmedilmesinin istendiği; suçun tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, ilgili tüzel kişi hakkında uygulanabilecek olan güvenlik tedbiri açıkça belirtilir. İddianamenin yazılı olma özelliği ve CMK madde 169/2 gereği soruşturmanın her işleminin tutanağa bağlanması zorunluluğu dikkate alındığında iddianamede savcının imzasının bulunması şarttır. Ancak bu şart kanunda düzenlenmemekle beraber Yargıtay uygulamalarında iddianamede imza zorunlu unsur olarak kabul edilmelidir: “Yargıtay 6. Ceza Dairesinin 14.2.1984 gün ve 7290 – 841 sayılı kararında “kamu davasının açılmasına esas olan iddianamenin Cumhuriyet savcısı tarafından imzalanmadığı, bu nedenle usulen açılmış bir kamu davası bulunmadığı düşünülmeden duruşmaya devamlı yazılı biçimde hüküm kurulması bozmayı gerektirmiştir” şeklindeki kararı ve Yargıtay 6. Ceza Dairesinin 29.11.1984 gün ve 6888 – 8428 sayılı kararında da aynı düşüncelerle “Cumhuriyet savcısı tarafından imzalanmayan iddianame ile yetinilerek duruşma yapılp hüküm kurulamaz” şeklindeki kararları da bu hususa temas etmektedir.” Murat Aydın, İddianamenin Unsurları ve İadesi, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. X, Sa.1,2 Yıl 2006, s. 379-380, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/789834> Erişim Tarihi: 09.09.2020.

İddianamenin kabulü kurumu, CMK madde 175'te "Kovuşturma" başlığı altında düzenlenmiştir.¹³ Söz konusu maddeye göre iddianamenin kabulü ile kamu davası açılır ve kovuşturma evresine geçilir. İddianame iki şekilde kabul edilir. Hâkim, iddianameyi okur ve CMK madde 174'e bakarak eksiklik görmezse veya CMK madde 174/4 dahilinde daha önceden iade ettiği iddianamede başta belirtilen eksiklikler tamamlanmışsa iddianameyi kabul eder ya da CMK madde 174/3 gereği on beş gün içinde iddianameyi kabul etme kararı vermezse iddianame kabul edilmiş sayılır ve kovuşturma başlar. Ancak uygulamada; madde yönünden yetkisiz mahkemeye sunularak kabul edilmiş iddianamenin CMK madde 7¹⁴ uyarınca iade edilmiş sayılacağına yönelik yanlış bir tutum söz konusudur. Halbuki iddianame kabul edilmekle birlikte artık kovuşturma evresine geçilmiştir. Bu aşamada madde bakımından yetkisiz mahkeme bu kabul kararını verse dahi; kovuşturma evresinden soruşturma evresine geri dönülemeyeceğinden iddianamenin kabulü kararı geçerliliğini koruyacaktır.¹⁵ Mahkeme madde bakımından yetkisizlik kararı verip dosyayı yetkili mahkemesine gönderecektir.

Yukarıda anlatıldığı üzere Cumhuriyet savcısı kamu davasını açamamakta, sadece kamu davasının açılmasını sağlamak için usulüne uygun olarak düzenlediği iddianameyi yer yönünden ve madde yönünden yetkili mahkemeye göndermektedir. Kamu davası mahkemenin iddianameyi kabul etme şeklinde verdiği bir ara karar ile açılmış bulunmaktadır. Doktrinde kamu davasını açan ve iddianameyi kabul eden makamın mahkeme olması ile itham etme ve yargılama görevinin aynı kişide toplanmasının sakınca yarattığına yönelik görüşler bulunmaktadır.¹⁶ Mevcut ceza muhakemesi sistemimiz tahkik ve itham sisteminin olumlu yönlerinin birleşiminden meydana gelen iş birliği sistemine dayanmaktadır.¹⁷ İddianameyi kabul eden ve yargılamayı yürüten makamın aynı oluşu görünüşte iş birliği sistemine aykırı görülmekte hatta tahkik sistemini andırmaktadır. Hatta mahkeme iddianameyi kabul etmekle

¹³ M. Sezgin Tanrikulu, *Adil Yargılanma Hakkı ve İddianamenin Kabulü – İadesi – Tebliği*, s.84, *TBB Dergisi*, Sayı 64, 2006, <https://docplayer.biz.tr/293033-Adil-yargilanma-hakki-ve-iddianamenin-kabulu-iadesi-tebliği.html>, Erişim Tarihi: 2.4.2020.

¹⁴ CMK 7 – "Yenilenmesi mümkün olmayanlar dışında, görevli olmayan hâkim veya mahkemece yapılan işlemler hükümsüzdür."

¹⁵ *Cumhur Şahin; Neslihan Göktürk, Ceza Muhakemesi Hukuku 1, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 235.*

¹⁶ *Toroslu; Feyzioğlu, a.g.e., s.279*

¹⁷ *Serhat Sinan Kocaoğlu, Tarihsel Perspektifi ile Batı Hukukunda Savunma Hakkı ve Müdafî, Ankara Barosu Dergisi, C. 3, S. 68, Yıl 2010, s.131* <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/2010-3/2010-3-mudafi.pdf>, Erişim Tarihi: 14.4.2020.

birlikte ihsas-ı reyde bulunmuş gibi bir sonuca da varılabilmektedir. Ancak özünde iddianameyi hazırlayan başka bir makam bunu kabul eden de başka bir makam olmakla beraber mahkeme iddianameyi kabul etmekle birlikte iddianamenin içeriğini kesinkes kabul etmiş değildir. Mahkemenin kabul ettiği; iddianamede olayın akış şeklinin anlatılışının, delillerin olayla irtibatlandırılışının, olaya uygulanması gereken sevk maddelerinin, CMK madde 170'e uygun olarak hazırlandığının ve artık bu aşamadan itibaren soruşturma evresinin kapatılıp kovuşturma evresine geçilebileceğidir. Kaldı ki böylesine bir uygulama çelişme ilkesine de hizmet etmektedir. Mahkeme burada iddianamenin yani tezin tartışmaya değer olup olmadığına karar vermektedir. Ancak, hâkimler bu farkı kavramaktan yoksun ise bu durumda adil yargılanma hakkı elbette fiiliyatta ihlal edilebilecektir; fakat hukuken ihlal oluşturacak sistematik bir problem bulunmamaktadır. Fiiliyatta yaşanabilecek ve ihsas-ı reye vücut verebilecek olumsuz durumlara karşı bir çözüm önerisi olarak; iddianameyi kabul etme işleminin, esas hakkında yargılamayı yapacak mahkeme yerine numara olarak kendisini izleyen aynı derecedeki mahkemece yapılabilmesine yönelik kanun değişikliğine gidilebilir. Ancak çelişme ilkesinin doğal gereği olarak iddianameyi kabul etme görevinin, yargılamayı gerçekleştirecek olan mahkemeye ait olması gerekmektedir. Burada sorun; kanunun iddianamenin kabulüne ilişkin sistematığında değil, uygulamada var olan ön yargı, bilimsel ve objektif olamama, etik bilgi eksikliği gibi şahısların kendilerindeki arzılardadır.

Çeşitli kanunlarda yer alan düzenlemeler gereği bazı durumlarda iddianame olmadan da kamu davasının açıldığı görülebilmektedir ve dava açılması için kurumlarca düzenlenen bu belge iddianame yerine geçebilmektedir.¹⁸ İddianame yerine dava açan belgenin ya da iddianame yerine geçen belgenin¹⁹ mahkemeye verilmesi ile de kamu davası açılabilir. Dava açan belgeler karşımıza YÖK Soruşturma Kurulunun tutanağı, AYM'nin Yüce Divan sıfatı ile yapacağı yargılamalarda ve mevzuatımızda daha pek çok yerde karşımıza çıkmaktadır. İddianame yerine geçen belgenin de mahkemesine verilmesi ile beraber artık soruşturma evresi tamamlanacak ve kovuşturma evresine geçilecektir. Ancak unutulmaması gereken nokta,

¹⁸ Özkan Gültekin, *Anayasa Mahkemesinin Yüce Divan Sıfatıyla Yaptığı Yargılamada İddianamenin İadesi ve Yargılama Yolu*, para.4., <https://jurix.com.tr/article/918>, Erişim Tarihi: 2.4.2020.

¹⁹ Ersan Şen; Bilgehan Özdemir; *Yüce Divan Yargılaması*, Ankara Barosu Dergisi, S. 1, 2012, s.190, <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/2012yayin/dergi/ankara-barosu-dergisi/ankara-barosu-dergisi2012-1.html> Erişim Tarihi: 14.04.2020.

iddianame yerine geçen belgelerin de kendilerine uygun olduğu oranda iddianamede bulunması gereken unsurları²⁰ (CMK madde 170'te sayılan şartları) haiz olması gerekliliğidir.²¹

CMK, iddianamenin kabul edilebilmesi için madde 170'te belli başlı birçok şart koşturmuştur. Bu şartlardan birisi de olayla ilgili mevcut bütün delillerin olayla irtibatlandırılarak iddianameye eklenmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. TANRIKULU'na göre iddianamenin kabulü kararı veren mahkeme, savunma olmaksızın esasa ilişkin bir karar vermektedir ve ilaveten sübut bakımından mevcut bütün delillerin toplanmış olmasının anlamı ispat için kovuşturma evresinde yeni bir işleme gerek duyulmamasıdır. Yine TANRIKULU'na göre iddianamenin kabul kararı ile birlikte esas ile ilgili karar da önemli ölçüde verilmiş olacak ve ortaya çıkan sonuç, savunma hakkı bakımından dezavantajlı olacaktır. Ayrıca hâkimin tarafsızlığından şüphe duymak için de yeterli bir neden olarak ileri sürülebilecektir.²² Kanımızca iddianamenin kabulü, kovuşturmayı etkileyecek şekilde sübûta yönelik kesin kabulleri teskin edecek bir kurum değildir. İddianamede, yüklenen suç oluşturulan olaylar, mevcut delillerle ilişkilendirilerek açıklanır (CMK madde 170/4). Böylece kamu adına iddiada bulunma yetkisine sahip olan savcılık makamı, gerçekleşen vakıaları somutlaştırılacak şekilde mevcut delillerle irtibatlandırarak bir tezde bulunacaktır. Bu tezi oluştururken şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri de dikkate alacaktır (CMK 170/5). Ancak sübûta yönelik bir belirlemede bulunamayacaktır. Bunun yanında savunma makamını teşkil eden sanık ve müdafî de bu teze karşı bir antitez oluşturacaktır. Bu karşıt fikirlerin çatışma ortamı olan duruşmada hâkim tüm elde edilen verileri sentezleyerek bir sonuca yani hükme varacaktır.²³ Çelişme denilen bu yöntemin aşamaların başlangıcı savcının iddianamesi ile başlamaktadır. Bu yüzden en dikkat edilmesi gereken aşama bu olmalıdır. İddianamenin kabul edilmesi aşaması ne kadar titizlikle sonuçlandırılırsa, hem sanık için hem de kamu için en doğru yola varma yani maddi gerçeğe ulaşma amacı en doğru şekilde elde edilecektir. Ayrıca iddianame kabul edilince delil ikamesi işlemleri son bulmuş da olmayacaktır. CMK madde 207'ye göre delilin ortaya konulması istemi, bunun veya ispat edilmek istenen olayın geç

²⁰ Aydın, a.g.m., s. 381.

²¹ Özkan Gültekin, a.g.e, para.6.

²² M.Sezgin TANRIKULU, a.g.m., s.84.

²³ Fahri Gökçen Taner, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Çelişme ve Silahların Eşitliği*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 70.

bildirilmiş olması nedeniyle reddedilemez. Bu açıdan değerlendirildiğinde iddianamenin kabulü kurumu adil yargılanma hakkı ile çelişmemekte aksine bu hakka hizmet etmektedir.

III. Tensip Tutanağı (Zaptı)

“İddianamenin kabulü kararı ve tensip ayrı işlemler ise de uygulamada, iddianamenin kabulü kararı ile duruşma gününün belirlendiği tensip tutanağı bir arada düzenlenmekte ve her iki işlem tensip zaptı başlıklı bir tutanağa yazılmak suretiyle gerçekleştirilmektedir; tutanak başlığında mahkemenin adına yer verildikten sonra tensip zaptı alt başlığı yazılmakta ve bunun altında dosya numarası, hâkim, zabıt kâtibi, davacı, şikâyetçi, şüpheli ve müdafii ile suç tarihinin yer aldığı alt başlıklara yer verilmektedir.”²⁴ Uygulamada iddianamenin kabulü ile başlayan bu süreç “iddianamenin değerlendirilmesi sonrası açılış” olarak belirtilmektedir.

Tensip tutanağı, kovuşturma evresinin duruşma hazırlığı devresinde hazırlanan ve kovuşturmaya yön veren bir ara karardır.²⁵ Tensip tutanağı mahkeme tarafından hazırlanır. Ara karar niteliğindeki bu tutanak mahkeme kararı niteliğindedir.²⁶ CMK m. 267 gereği kanunda itiraza cevaz verilen hallerde itiraz kanun yoluna başvurulabileceğinden ve tensip tutanağına karşı da kanunda itiraz kanun yolu öngörülmediğinden dolayı tensip kararına karşı itiraz kanun yoluna başvurulamaz. Kanunun bu düzenlemesi de hali hazırda usul ekonomisi ve duruşmanın yoğunluğu gibi birçok muhakeme hukuku ilkesine hizmet ettiğinden adil yargılanma hakkına aykırı görülmemelidir.

Tensip tutanağının bir ara karar olmasından hareketle değerlendirilmesi gereken başka bir husus da tensip kararının gerekçeyi içermemesinin adil yargılanma hakkına etkisidir. Bilindiği üzere adil yargılanma hakkının üç temel unsurundan birisi gerekçe hakkıdır. 2709 sayılı 1982 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasına göre “*Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.*” Ara karar nitelendirmesi de “her türlü kararlar” kategorisine girmektedir. Ancak tensip kararı doğası gereği gerekçe içermemektedir. Çünkü tensip

²⁴ Fahrettin Demirağ, *Örneklerle Ceza Muhakemesi İşlemleri ve Adli Yazışmalar*, Seçkin Yayınları, Ekim 2018, Ankara, s.343.

²⁵ Veli Özer Özbek; Koray Doğan; Pınar Bacaksız, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 576.

²⁶ Yener Ünver; Hakan Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku (3 Cilt)*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019, s. 1462.

kararı davayı sona erdirmeyen, esasa ilişkin olmayan yani hâkimin veya mahkemenin sübuta girmeksizin yargılamayı yönlendirmek amaçlı verdiği bir ara karardır. Ayrıca tensip kararı şekli açıdan da yazılı bir işlemdir.²⁷ Anayasa'nın 141. maddesi salt lafzi olarak yorumlanmamalıdır. Bu hüküm amaca uygun yorumlandığında, anayasada yer alan usul ekonomisi ilkesi gibi birçok ceza muhakemesi hukuku ilkeleriyle anlamlı bir bütün sağlanmış olacaktır. Bu açıdan değerlendirildiğinde bu durum Anayasa'ya aykırı olarak değerlendirilmemelidir.

İstinaf yargılamasında duruşmalı işlerde de CMK madde 175'te öngörülen tensip sistematiğine uyularak karar verilmektedir. CMK madde 281'e göre Bölge Adliye Mahkemesi daire başkanı veya görevlendireceği üye, duruşma hazırlığı aşamasında ilk duruşma gününü belirleyecek, gerekli çağrılar yapacak ve mahkemece gerekli görülen tanık ve bilirkişilerin dinlenilmesi ile keşif yapılmasına karar verecektir.

Tensip tutanağı bir ceza davasının omurgasını oluşturduğu için bu tutanakta öncelikle yargılamanın şematini ortaya çıkaracak işlemler yapılmalıdır. Bu işlemler esasen duruşma gününün belirlenmesi, duruşma için çağrılar yapılması ve iddianamenin sanığa tebliği, delillerin toplanması ve diğer işlemlerden oluşmaktadır. Bunları sıra ile incelemek gerekmektedir.

A. Duruşma Gününün Belirlenmesi

Mahkemenin iddianameyi kabul ettikten sonra yapacağı ilk iş duruşma günü belirlemektir (CMK madde 175/2).²⁸ Mahkeme, duruşma gününü davaların geliş sırasına göre belirleyecektir; ancak tutuklu işler CMK madde 331/2 gereği adli tatilde de görülebilen acele işlerden olduğu için duruşma günü belirlenirken bu işlerin duruşmasına öncelik tanınmalıdır.²⁹

Duruşmanın yoğunluğu ilkesi, duruşma devresinin mümkün oldukça ara verilmeksizin tek seferde tamamlanmasını ifade etmektedir.³⁰ Bu ilkenin ve usul ekonomisi ilkesinin gerçekleşmesi amacı ile çabukluğun, en az masrafla yargılamanın ve kolayca maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasının gereği olarak duruşma devresi kısa sürede tamamlanmalıdır. Bunun için de sanıkların, tanıkların, bilirkişilerin, uzman kişilerin ilk oturuma teşrif edebilecekleri

²⁷ Demirağ, a.g.e., s.346.

²⁸ Toroslu; Feyzioğlu, a.g.e., s.283.

²⁹ Centel; Zafer, a.g.e., s.753.

³⁰ Centel; Zafer, a.g.e., s.764.

herkes için makul bir tarih seçilmelidir.³¹ Böylece sübuta en kısa sürede ve en etkili yolla varılması sağlanacaktır.

Tebliğat Kanunu madde 62'ye göre duruşma saatinin de isabetli olarak belirlenmesi gerekmektedir. Uygulamada aynı saate veya birbirine yakın saatlere birden çok duruşma konulabilmektedir. Mahkeme başkanının veya hâkimin duruşma gün ve saatlerini duruşmaların içeriğine ve yoğunluğuna göre tasnif etmesi gerekmektedir. Nitekim Yargıtay Dördüncü Ceza Dairesi³² de 31 Aralık öğleden sonrası resmi tatil olduğu halde duruşma günü verilen ve bu günde yapılan yargılama sonucu hüküm kurulmasını kanuna aykırı bulmuştur.³³

Adil yargılanma hakkının bir görünümü olan makul sürede yargılanma hakkının temini olarak duruşma gününün, duruşma hazırlığında yapılması gereken işlemlerin bitirilmesini sağlayacak kadar uzun hem de yargılamayı uzatmayacak kadar kısa bir süre için verilmesi gerekir ve duruşmanın mümkün olduğunca tek celsede bitirilmesi sağlanmalıdır.(CMK madde 190)³⁴

B. Duruşma İçin Çağruların Yapılması ve İddianamenin Sanığa Tebliği

Adil yargılanma hakkı ve silahların eşitliği ilkesinin gereği olarak sanığa savunma için makul bir süre tanınmalıdır. Sanığın savunmasını etkili olarak yapabilmesi için duruşma günü ile iddianamenin çağrı kâğıdı ile birlikte sanığa tebliği arasında makul ve yeterli bir zaman bulunmalıdır. CMK madde 176/4 gereği bu süre 1 haftadan az olamamakla birlikte; bu süreye mahkeme tarafından uyulmaması halinde yine de duruşmaya gelmek zorunda olan sanık, duruşmaya ara verilmesini CMK madde 190/2 sayesinde isteyebilecektir.³⁵

Mahkeme, iddianameyi kabul edip duruşma gününü belirledikten sonra iddianameyi çağrı kâğıdı ile birlikte sanığa tebliğ eder (CMK madde 175/2, 176/1). Tutuklu olmayan sanığa tebliğ olunacak çağrı kâğıdına mazereti olmaksızın gelmediğinde zorla getirileceği yazılır (CMK madde 176/2). Çağrı kâğıdında zorla getirmeye ilişkin bir bildirimde bulunulmamışsa zorla getirme işlemi hukuka aykırı olur ve bu durumda koruma tedbirleri nedeniyle tazminat gündeme gelebilir. Sanığın hazır bulunmamasına rağmen

31 Toroslu; Feyzioğlu, a.g.e., s.283.

32 Y4CD, 25.03.1977-2290/1928; Centel; Zafer, a.g.e., s.753.

33 Centel; Zafer, a.g.e., s.753.

34 Feridun Yenisey; Ayşe Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ağustos 2019, s. 696.*

35 Toroslu; Feyzioğlu, a.g.e., s.283.

duruşma yapılabilen hallerde, davetiyeye sadece hazır bulunmasa da duruşma yapılacağı yazılır (CMK madde 195).³⁶

Çağrı bildirimini ihtaratlı davetiyeye ile yapılır; ancak çağrının sms, e posta vb. araçlarla yapılması mümkündür. Ancak böylesi bir durumda sanık, tanık veya bilirkişi çağrıya uymazsa haklarında zorla getirme tedbiri uygulanamayacaktır. Ayrıca dava konusu suç yalnız veya birlikte adli para cezasını veya müsadereyi gerektiriyorsa sanık gelmese de duruşma yapılabileceğinden sanığa yapılacak çağrı kâğıdında gelmese de duruşmanın yapılacağı belirtilecek (CMK madde 195); ancak sanık duruşmaya gelmediğinde kolluk aracılığıyla zorla (izharen) duruşmaya getirilemeyecektir.³⁷

Duruşma günü aynı zamanda tutuklu bulunan sanığa da tebliğ olunacaktır. CMK madde 176/3 uyarınca tutuklu sanığın çağrılması duruşma gününün tebliği suretiyle yapılır. Sanıktan duruşmada kendisini savunmak için bir istemde bulunup bulunmayacağı ve bulunacaksa neden ibaret olduğunu bildirmesi istenir; müdafii de sanıkla birlikte davet olunur. Bu işlem, tutuklunun bulunduğu ceza infaz kurumunda cezaevi kâtibi veya bu işle görevlendirilen personel yanına getirilerek tutanak tutulmak suretiyle yapılır. İster sanık tarafından isterse baro tarafından görevlendirilmiş olsun, mahkemeye bildirilmiş olması şartıyla müdafii de duruşmaya davet edilecektir (CMK madde 188/1).³⁸

Sanığa gönderilen iddianamede yer almayan tanık, bilirkişi veya uzman kişilerin ad ve soyadlarının, delil olabilecek araçların da çağrı kağıdında belirtilmesi, çelişmeli muhakeme ilkesi ve silahların eşitliği prensibi ile doğrudan ilgilidir.³⁹ Nitekim İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 10. maddesinin⁴⁰ gereği olarak sanığın tam bir eşitlik ortamında yargılanmasına imkân sağlanmalıdır.⁴¹

CMK madde 223/9'a göre derhal beraat kararı verilebilecek hallerde durma, düşme veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilemez. Bu hüküm, delil değerlendirmesi gerektirmeyen ve yargılama faaliyeti yapılmadan

³⁶ Toroslu; Feyzioğlu, a.g.e., s.283.

³⁷ Centel; Zafer, a.g.e., 755.

³⁸ Toroslu; Feyzioğlu, a.g.e., s.285.

³⁹ Centel; Zafer, a.g.e., 755.

⁴⁰ İHEB Madde 10 – “Herkesin, hak ve yükümlülüklerinin belirlenmesinde ve kendisine herhangi bir suç isnadında bağımsız ve yansız bir mahkeme tarafından tam bir eşitlikle, hakça ve kamuya açık olarak yargılanmaya hakkı vardır.”.

⁴¹ Centel; Zafer, a.g.e., 755.

karar verilebilen durumlarda işlerlik kazanabilecektir.⁴² Uygulamada tensip aşamasında suçtan zarar görenin davadan haberdar edilmeyip davaya katılma hakkı da tanınmadan, sanık hakkında beraat kararı verildiği hallere rastlanmaktadır. Her ne kadar derhal beraat kararı verilmekle birlikte sanığın daha fazla suç şüphesi altında kalmaması sağlanıp adalete hizmet edilmiş olsa da davaya katılma hakkı adil yargılanma hakkının bir gereği olduğundan aradaki hassas denge bozulmuş olacaktır. Bu konuyla ilgili Yargıtay 6. Ceza Dairesinin kararı önem arz etmektedir. Yargıtay’a göre: “Suçtan zarar gören kurum davadan haberdar edilip katılma olanağı tanınmadan, tensip kararı ile duruşma açılmaksızın yazılı şekilde beraat kararı verilmesi” bozmayı gerektiren bir sebep olarak görülmüştür.⁴³ Böylece bireysel iddia makamını oluşturan katılanın hakları ile bireysel savunmayı oluşturan sanığın hakları arası hassas denge sağlanmalı ve tensip işlemi ile duruşma açılmadan sanık hakkında beraat kararı verilmemelidir.

C. Delillerin Toplanması

Deliller kural olarak soruşturma evresinde toplanır.⁴⁴İlgililerin duruşmaya çağırılması dışında soruşturma aşamasında toplanmayan delillerin de toplanmasına tensip zaptı ile karar verilebilir.⁴⁵ Sübuta etki eden deliller halihazırda iddianamede bulunmalıdır. Ancak iddianame kabul edildikten sonra yeni deliller ortaya çıkabilmektedir ve bu delillerinde duruşmaya getirilmesi istenebilir.⁴⁶ Bunlar duruşma hazırlığı devresinde toplanır ve soruşturma evresinin eksikliklerinin giderilmesi sağlanır.⁴⁷ Delillerin mahkemeye getirilmesine ilişkin talebe tevsii tahkikat (soruşturmanın veya kovuşturmanın genişletilmesi) talebi denilmektedir.⁴⁸

Mülga CUMK madde 214’te mahkeme başkanının veya yargıcının tanık veya bilirkişi celbine ve başkaca sübut sebeplerinin toplanmasına karar verebileceği hükmüne benzer bir düzenleme mer’i CMK da yer almamaktadır.⁴⁹ YENİSEY’e göre iddianamede gösterilmeyen tanığın re’sen mahkeme tarafından çağırılması mümkün değildir ve bu durum mahkemenin re’sen

42 Vahit Bıçak, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 774.

43 Y6CD, 24.02.2010-14948/1109; Ünver, Hakeri, a.g.e., s. 1791.

44 Toroslu; Feyzioğlu, a.g.e., s.285.

45 Baran Doğan, *Tensip Zaptı Hazırlanması ve Örneği*, <https://barandogan.av.tr/tensip-zapti-hazirlandi-ne-demek.html>, Erişim Tarihi: 1.4.2020.

46 Centel; Zafer, a.g.e., s.757.

47 Toroslu; Feyzioğlu, a.g.e., s.285.

48 Centel; Zafer, a.g.e., 757.

49 Toroslu; Feyzioğlu, a.g.e., s.285.

maddi gerçeği araştıramayacağı şeklinde yorumlanmaktadır.⁵⁰ Başkan veya yargıcın kendiliğinden tanık veya bilirkişi celbine veya delillerin toplanmasına karar verip veremeyeceği konusu açık olmamakla beraber⁵¹ ceza muhakemesi hukukunda resen araştırma ilkesinin bu yetkiyi hâkim veya mahkeme başkanına bahşettiği sonucuna varılmalıdır.

CMK madde 234/1-a-1’de mağdur ve şikâyetçinin haklarından biri olarak, soruşturma evresinde delillerin toplanmasını isteme hakkının varlığından bahsedilmiş ve bu hak soruşturma evresi ile sınırlandırılmıştır. CENTER/ZAFER’e göre bu hakkın soruşturma evresinde tanınıp kovuşturma evresinde tanınmaması silahların eşitliği ilkesi ile çelişmektedir.⁵² CMK madde 178’e göre “*Mahkeme başkanı veya hâkim, sanığın veya katılanın gösterdiği tanık veya uzman kişinin çağırılması hakkındaki dilekçeyi reddettiğinde, sanık veya katılan o kişileri mahkemeye getirebilir. Bu kişiler duruşmada dinlenir.*” Soruşturma evresi ile sınırlanan delillerin toplanmasını isteme hakkı bu madde ile beraber değerlendirildiğinde aslında kovuşturma evresinde de katılanın delil toplanmasını isteme hakkına sahip olduğu sonucuna ulaşılabilir. Kaldı ki mağdur veya katılan delil toplanmasını isteyemese bile hâkim veya mahkeme başkanı, re’sen araştırma ilkesi gereği kendiliğinden delil toplamakla yükümlüdür.⁵³

D. Diğer İşlemler

Kural olarak duruşma hazırlığı devresinde usule ilişkin işlemler gerçekleştirilmektedir. Ancak istisnai olarak bazı durumlarda mahkeme bu devrede esasa ilişkin işlemleri bizzat yapabilmekte ya da yaptırılmasına karar verebilmektedir.⁵⁴ Mahkeme, tanık veya bilirkişilerin naip veya istinabe olunan hâkim aracılığıyla erken dinlenmesine karar verir veya yeniden keşif yapılmasına ve muayeneye ihtiyaç duyulursa da aynı hüküm uygulanır (CMK 180/1,2).⁵⁵ Müdafî tayini gereken durumlarda da müdafî tayinine de bu devrede karar verilebilmektedir.

⁵⁰ Feridun Yenisey, *Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayınları, Ankara, 2019, s.698.*

⁵¹ Toroslu; Feyzioğlu, a.g.e., s.285.

⁵² Centel; Zafer, a.g.e., 759.

⁵³ Re’sen araştırma ilkesi CMK da yer almamasına rağmen doktrinde ve AYM’nin 2012 tarihli kararında ceza muhakemesinde resen araştırma ilkesinin söz konusu olduğu belirtilmiştir. Bkz.: AYM E:2011/43, K:2012/10, K.T.:19.1.2012.

⁵⁴ Centel; Zafer, a.g.e., 752.

⁵⁵ Centel; Zafer, a.g.e., 752.

IV. İLK DURUŞMA

Duruşma, kovuşturmanın en önemli devresidir; çünkü adli yolla maddi gerçeğe ulaşmaya çalışan mahkeme sanığın suçluluğu veya suçsuzluğunu ortaya koyacaktır.⁵⁶ Duruşma hazırlığı devresinde, tensip tutanağı ile yapılan işlemler ile yargılama bir üst aşamaya taşınacak ve iskeleti oluşmuş yargılama neticesinde nihai hükme ulaşılabilecektir.

Ceza muhakemesinde duruşma devresi üç ana aşamadan teşekkül etmektedir. Bunlar: duruşmanın başlaması, duruşmanın yapılması ve duruşmanın bitirilerek son kararın verilmesi şeklindedir. İlk duruşma ise duruşmanın başlayıp mahkemenin CMK 190'daki şartların varlığı durumunda duruşmayı ertelemesi durumunda karşımıza çıkmaktadır. Ve yine ilk duruşmanın, duruşmanın başlaması aşamasına tekabül ettiği uygulamadaki örneklerle bakarak söylenebilir.

İlk duruşmada genel olarak yapılacak işlemler sırayla incelenmelidir. İncelemeye ilk olarak hazır bulunmadan başlanması icap etmektedir.

A. Hazır Bulunması Zorunlu Kişilerin Yerini Alması

Duruşma, CMK madde 192 gereği mahkeme başkanı veya hâkim tarafından yönetilir. Duruşmanın başlangıcında yapılacak ilk iş duruşmayı başlatmaktır.⁵⁷ İlk duruşmanın başlaması için öncelikle duruşmada hazır bulunması kanunen zorunlu kişilerin yerlerini alması gerekmektedir. CMK madde 188'e göre kanunen duruşmada hazır bulunması gerekenler sırasıyla; hükme katılacak hâkimler⁵⁸ ve Cumhuriyet savcısı ile zabıt kâtibinin ve Kanunun zorunlu müdafiliği kabul ettiği hâllerde müdafidir. Sanığın ve müdafinin hazır bulunup bulunmadığı, çağrılmış tanık ve bilirkişilerin gelip gelmedikleri saptanarak duruşmaya başlanır. Nitekim hazır bulunması kanunen zorunlu olan kişilerin yokluğunda duruşma yapılması CMK madde 289/1-e gereğince mutlak bozma nedenidir.

Sanık, duruşmaya bağımsız (kelepçesiz) olarak alınır. Bunun amacı, sanığın herhangi bir baskı ve sınırlama altında kalmadan savunma hakkını etkili

⁵⁶ Toroslu; Feyzioğlu, a.g.e., s.287.

⁵⁷ Toroslu; Feyzioğlu, a.g.e., s.298.

⁵⁸ Hakimlerin duruşmada maddi ve manevi olarak hazır bulunmaları kanuni bir gerekliliğin ötesinde doğrudan doğruyalık (vasıtasızlık) ilkesinin bir gereğidir. Bahri Öztürk; Durmuş Tezcan; Mustafa Ruhan Erdem; Özge Sırma Gezer; Yasemin Saygılar Kırıt; Esra Alan Akcan; Efsen Erden Tütüncü; Özdem Özeydin, Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayınları, Eylül 2017, Ankara, s.429.

şekilde kullanabilmesidir. Bu usul kuralına riayet edilmeden ilk duruşmaya başlanması hukuka aykırılık oluşturacaktır.

Nihayetinde duruşmada hazır bulunması gerekenler yerini aldıktan sonra ilk duruşmaya başlanır. Bu aşamada hâkim veya mahkeme başkanı duruşmanın başladığını, iddianamenin kabulü kararını sesli okuyarak ve tutanağa geçirerek açıklar (CMK madde 191/1).⁵⁹ İddianame CMK madde 174/3 gereği kabul edilmiş sayılsın ya da açıkça kabul edilsin mahkeme iddianamenin kabulü hususunda bir karar vermek zorundadır.⁶⁰

Saptama işlemi tamamlandıktan sonra tanıklar, sırası geldikçe birer birer içeri alınmak üzere, duruşma salonundan çıkarılır (CMK madde 52/1, 191/2).⁶¹ CMK madde 191/3'te belirtildiği üzere “*duruşmada, sırasıyla; a) Sanığın açık kimliği saptanır, kişisel ve ekonomik durumu hakkında kendisinden bilgi alınır, b) İddianame veya iddianame yerine geçen belgede yer alan suçlamanın dayanağını oluşturan eylemler ve deliller ile suçlamanın hukuki nitelendirmesi anlatılır.*”. 2016 tarihli değişiklikten önce iddianame sanığa ilk duruşmada okunurdu. Geniş kapsamlı veya birden çok sanıklı davalarda iddianamelerin okunması büyük bir zaman kaybı oluşturuyor ve bu da yargılamanın gereksiz yere uzamasına sebep oluyordu. Bu açıdan iddianamenin okunması yerine anlatılmasına yönelik yeni düzenleme yerinde kabul edilebilir.

İddianamenin sanığa tebliği ile duruşma günü arasında bir hafta geçmemişse, mahkeme başkanı veya hâkim, CMK madde 190/2 gereği duruşmaya ara verilmesini isteme hakkı olduğunu sanığa hatırlatır. Sanığa yüklenen suç hakkında açıklamada bulunmamasının kanuni hakkı olduğu ve CMK madde 147'deki diğer hakları bildirilir. Ayrıca burada mahkeme her somut olayda yargılamanın yoğunluğuna göre bu bir haftalık süreyi ayarlamalıdır. Her durumda sanığa savunmasını hazırlamak için bir hafta süre verilmesi adil olmayabilir. Örneğin AİHM Öcalan/Türkiye kararında, 17.000 sayfalık doküman bakımından savunmayı hazırlamak için tanınan iki haftalık süreyi yetersiz bulmuş ve ihlal kararı vermiştir.⁶²

59 Yenisey, a.g.e., s.733.

60 Yenisey, a.g.e., s.733.

61 Toroslu; Feyzioğlu, a.g.e., s.298.

62 Hakan Karakehya, *Ceza Muhakemesinde Sanığın Meramını Anlatabilme Hakkının Unsurları*, s.204, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/331512>, Erişim Tarihi: 5.4.2020.

B. Sanığın Sorgusu

Sanığın sorgusuna geçmeden önce yer yönünden yetkisizlik iddiaları ve yargıcın reddi taleplerinde bulunulur.⁶³ CMK 191/3-d uyarınca sanık açıklamada bulunmaya hazır olduğunu bildirdiğinde usulüne göre sorgusu yapılır. Sorgu işlemi CMK 147 ve 148⁶⁴ dikkate alınarak mahkeme başkanı veya hâkim tarafından yapılır.

CMK madde 196/4 gereği hâkim veya mahkemenin zorunlu gördüğü durumlarda, aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle yurt içinde bulunan sanığın sorgusu yapılabilir veya duruşmalara katılmasına karar verilebilir. Mahkeme, eğer sanığın huzura getirilmesi mümkün değilse ve atılı suç alt sınırı 5 yıl veya daha az cezayı öngörüyorsa; sorgu işlemini istinabe yoluyla da yapılabilir. Ancak bu aşamada mahkeme istinabe yoluna başvuracaksa, sorgulama yapacak olan mahkemeye iddianameyi göndermek zorundadır. Çünkü önce iddianame anlatılacak ve ardından da sorgu işlemine geçilecektir.(CMK madde 191/1-b, d)

Sanığın sorgusu, ceza muhakemesi işlemleri açısından bir mahkeme makamı işlemidir. Toplu mahkemelerde sorgunun mahkeme başkanı

63 Toroslu; Feyzioğlu, a.g.e., s.299.

64 CMK Madde 147 – (1) Şüphelinin veya sanığın ifadesinin alınmasında veya sorguya çekilmesinde aşağıdaki hususlara uyulur:

- a) Şüpheli veya sanığın kimliği saptanır. Şüpheli veya sanık, kimliğine ilişkin soruları doğru olarak cevaplandırmakla yükümlüdür.
- b) Kendisine yüklenen suç anlatılır.
- c) Müdafî seçme hakkının bulunduğu ve onun hukukî yardımından yararlanabileceği, müdafîin ifade veya sorgusunda hazır bulunabileceği, kendisine bildirilir. Müdafî seçecek durumda olmadığı ve bir müdafî yardımından faydalanmak istediği takdirde, kendisine baro tarafından bir müdafî görevlendirilir.
- d) 95 inci madde hükmü saklı kalmak üzere, yakalanan kişinin yakınlarından istediğine yakalandığı derhâl bildirilir.
- e) Yüklenen suç hakkında açıklamada bulunmamasının kanunî hakkı olduğu söylenir.
- f) Şüpheden kurtulması için somut delillerin toplanmasını isteyebileceği hatırlatılır ve kendisi aleyhine var olan şüphe nedenlerini ortadan kaldırmak ve lehine olan hususları ileri sürmek olanağı tanınır.
- g) İfade verenin veya sorguya çekilenin kişisel ve ekonomik durumu hakkında bilgi alınır.
- h) İfade ve sorgu işlemlerinin kaydında, teknik imkânlardan yararlanılır.
- i) İfade veya sorgu bir tutanağa bağlanır. Bu tutanakta aşağıda belirtilen hususlar yer alır:
 1. İfade alma veya sorguya çekme işleminin yapıldığı yer ve tarih.
 2. İfade alma veya sorguya çekme sırasında hazır bulunan kişilerin isim ve sıfatları ile ifade veren veya sorguya çekilen kişinin açık kimliği.
 3. İfade almanın veya sorgunun yapılmasında yukarıdaki işlemlerin yerine getirilip getirilmediği, bu işlemler yerine getirilmemiş ise nedenleri.
 4. Tutanak içeriğinin ifade veren veya sorguya çekilen ile hazır olan müdafî tarafından okunduğu ve imzalarının alındığı.
 5. İmzadan çekinme hâlinde bunun nedenleri.

tarafından yapılmış olması bu işlemin hukuki niteliğini etkilemeyecek; sorgu işlemi şekli yönden fiili ve sözlü bir işlem olduğu için sanığın sorgu beyanları duruşma tutanağına geçirilecek ve bu işlem yazılı hale getirilmiş olacaktır.⁶⁵ Bu açıdan sorgu işlemi mahkeme makamı kararı olduğu ve bu işleme karşı da CMK'da itiraz öngörülmediğinden yapılan sorguya karşı itiraz kanun yolu kapalıdır. Muhakemenin seyrini etkileyen sorgu gibi bir işleme karşı itiraz imkânı öngörülmemesi silahların eşitliği ilkesine aykırı olarak değerlendirilebilir; hatta istinaf kanun yolu kapalı olan bir dava ise bu durum daha da büyük sorun oluşturmaktadır.

Mahkeme ilk duruşmaya gelen sanığın duruşmanın devamı süresince hazır bulunmasını sağlar ve savuşmasını önlemek için gereken tedbirleri alır (CMK 194/1); ancak sanık savuşur veya ara vermeyi izleyen oturuma gelmezse, önceden sorguya çekilmiş ve artık hazır bulunmasına mahkemece gerek görülmezse, dava yokluğunda bitirilebilir (CMK 194/2).⁶⁶ Eğer sanık gaipse ya da ilk duruşmaya getirilememişse bu durumda duruşma yapılamayacak, dolayısıyla duruşma başlayamayacak olup duruşma başka bir güne bırakılacaktır.⁶⁷ Burada duruşmaya ara vermeden söz edilemeyecektir; çünkü ara verme ancak başlamış duruşmalarda söz konusu olacak, bu durumda duruşmanın başlaması için yeni bir tarih tayin edilecektir.⁶⁸ Duruşma yapılmasına başlanmaması gereken hallerde duruşma yapılmaya başlanmışsa, duruşmada gerçekleştirilen işlemler yapılmamış sayılmalıdır.⁶⁹ Ancak CMK madde 193/2 ve 195 gibi istisnai durumlarda yoklukta duruşma yapıp mahkumiyet dışında hüküm kurmak da mümkün olabilecektir.⁷⁰

Sanık duruşmaya gelmediği için sorgusu yapılamamış olsa dahi duruşmaya devam edilebilecek; sonradan duruşmaya gelmesi halinde o ana kadar ikame edilen deliller bildirilecektir.⁷¹

C. Duruşmadan Bağışık Tutulma

Sanığın duruşmadan bağışık tutulması (vareste tutulma) talebi de ilk duruşma aşamasında söz konusu olabilecektir. CMK 196/1 uyarınca mahkemece

⁶⁵ Demirağ, a.g.e., s.351

⁶⁶ Toroslu; Feyzioğlu, a.g.e., s.299-300

⁶⁷ Yenisey, a.g.e., s.731-732.

⁶⁸ Yenisey, a.g.e., s.732.

⁶⁹ Yenisey, a.g.e., s.732.

⁷⁰ *Cumhur Şahin; Neslihan Göktürk, Ceza Muhakemesi Hukuku –II-, Seçkin Yayınları, Ankara 2020, s. 127.*

⁷¹ *Şahin; Göktürk, Ceza Muhakemesi Hukuku – II, s. 127.*

sorgusu yapılmış olan sanık veya bu hususta sanık tarafından yetkili kılındığı hallerde müdafî isterse, mahkeme sanığı duruşmada hazır bulunmaktan başışık tutabilir. Burada önem arz eden husus, sanığın varestede tutulabilmesi için mutlaka sorgusunun önceden yapılmış olması şartıdır. Bu şart AİHS madde 6'da ve T.C. Anayasası madde 36'da düzenlenen adil yargılanma hakkının bir gereğidir.

D. Ön Ödemenin Uzlaşmanın veya Seri Muhakeme Usulünün Hatırlatılması

CMK madde 174'e göre ön ödemeye veya uzlaştırmaya tabi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşılan işlerde ön ödeme veya uzlaştırma usulü uygulanmaksızın düzenlenen iddianame Cumhuriyet Başsavcılığına iade edilir. Ön ödemeye tabi olan işler, sehven iddianamede göz önünde bulundurulmamış ve mahkeme de bu eksikliği fark etmeden iddianameyi kabul edip kovuşturmayı başlatmışsa ya da özel kanunlar gereği cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenlenmeksizin işin doğrudan mahkemeye intikal etmesi halinde mahkeme, kovuşturmadan soruşturmaya dönülemeyeceği için sanığa ön ödeme yolunu hatırlatmalı ve bu usulü uygulamalıdır.⁷² Bu aşamada mahkeme iddianameyi iade edemeyecek veya görevsizlik kararı veremeyecektir.

Uzlaştırmada ise durum farklıdır. Uzlaştırmaya tabi bir suça ilişkin kamu davasında bu usul uygulanmadan iddianame düzenlenip mahkemece kabul edildiğinde uzlaştırma işlemleri gerçekleştirilmek üzere mahkemece dosya uzlaştırma bürosuna gönderilecektir (CMK madde 253, 254/1).⁷³ Uzlaşma gerçekleştiği takdirde, mahkeme, uzlaşma sonucunda sanığın edimini defaten (bir defada) yerine getirmesi halinde, davanın düşmesine karar verir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, taksitli bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde; sanık hakkında, 231'inci maddedeki şartlar aranmaksızın, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilecektir (CMK madde 254/2).

İddianamenin iadesi sebeplerinde biri olarak seri muhakeme usulüne tabi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşılan işlerde seri muhakeme usulü uygulanmaksızın iddianame düzenlenmesi CMK madde 174/1-c'de belirtilmiştir. Ancak henüz uygulamada seri muhakeme usulü uygulanmadan

72 Şahin; Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku 1*, s. 81.

73 Yenisey, *a.g.e.*, s.736

iddianame düzenlenip ve bu iddianame kabul edildikten sonra bu eksikliğin fark edilmesi ihtimali üzerine ne yapılacağı hususu açık değildir. Kanuni bir çözümü de olmayan böylesi bir ihtimalde kanımızca mahkeme; kovuşturmadan soruşturma evresine dönülmezlik ilkesi gereği iddianameyi Cumhuriyet Başsavcılığına iade edemeyecektir. Bu durumda mahkeme durma kararı verip seri muhakeme usulü denenmek üzere dosyayı ilgili savcılığa göndermeli ve savcının taleplerine uygun olarak seri muhakeme usulünü işletmelidir. Eğer seri muhakeme usulü uygulanıp hüküm kurulma olanağı olursa bu durumda durma kararı neticesinde davanın düşmesi kararı verilmeli; eğer böyle bir ihtimal yoksa durma kararı sonrası yargılamaya devam edilmelidir.

E. Duruşmanın Kapalılığı

Genel ahlakın ya da kamu güveninin kesin olarak gerekli kıldığı durumlarda duruşmanın bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına mahkemece ilk duruşmada karar verilebilecektir. Duruşmanın kapalı yapılması konusundaki gerekçeli karar ile hüküm açık duruşmada açıklanır (CMK 182).

Zorunlu kapalılık halinde yani sanık 18 yaşından küçükse mahkeme ilk duruşmada kapalılık kararı verecektir (CMK 185). Açık duruşmanın içeriği, millî güvenliğe veya genel ahlâka veya kişilerin saygınlık, onur ve haklarına dokunacak veya suç işlemeye kısıktacak nitelikte ise; mahkeme, bunları önlemek amacı ile ve gerektiği ölçüde duruşmanın içeriğinin kısmen veya tamamen yayımlanmasını yasaklayacak ve kararını açık duruşmada açıklayacaktır. Ancak uygulamada bu kurala riayet edilmediği; başta özel hayatın gizliliği olmak üzere pek çok temel hak ve hürriyetin basın hürriyeti adı altında ihlal edildiği görülmektedir.⁷⁴

F. Diğer İşlemler

Kural olarak duruşmaya ara verilmeksizin devam edilir. Ancak, zorunlu hallerde davanın makul sürede sonuçlandırılmasını olanaklı kılacak surette duruşmaya ara verilebilir (CMK madde 190). Mahkeme, ilk duruşmada hangi işlemleri yapacağına, ilk duruşmayı ne zaman sonlandıracağına duruşmaya ara vermek suretiyle kendisi karar verecektir.

İstinaf yargılamasında duruşmalı işlerde de ilk duruşma, ilk derece yargılaması ile büyük ölçüde örtüşmektedir. Bununla birlikte duruşma açıldığında 282. maddede gösterilen istisnalar dışında bu kanunun duruşma hazırlığı, duruşma

⁷⁴ Öztürk, Tezcan; Erdem; Sırma Gezer; Saygılar Kırıt; Alan Akcan; Erden Tütüncü; Özaydın, a.g.e., s.627.

ve karara ilişkin hükümleri uygulanır. Bu istisnalar sırasıyla şu şekildedir:

- a) Duruşma, bu Kanunun öngördüğü genel hükümlere göre başladıktan sonra görevlendirilen üyenin inceleme raporu anlatılır.
- b) İlk derece mahkemesinin gerekçeli hükmü anlatılır.
- c) İlk derece mahkemesinde dinlenen tanıkların ifadelerini içeren tutanaklar ile keşif tutanakları ve bilirkişi raporu anlatılır.
- d) Bölge adliye mahkemesi duruşma hazırlığı aşamasında toplanan delil ve belgeler, yapılmışsa keşif ve bilirkişi açıklamalarına ilişkin tutanak ve raporlar anlatılır.
- e) Bölge adliye mahkemesi duruşmasında dinlenilmeleri gerekli görülen tanık ve bilirkişiler çağrılır.
- f) Sanık, müdafii, katılan ve vekilinin davetiye tebliğ edilmesine rağmen duruşmaya gelmemesi hâlinde duruşmaya devam edilerek sanığın sorgu tutanakları anlatılmak suretiyle dava yokluklarında bitirilebilir. Ancak, 195'inci madde hükümleri saklı kalmak üzere, sanık hakkında verilecek ceza, ilk derece mahkemesinin verdiği cezadan daha ağır ise, her hâlde sanığın dinlenmesi gerekir.

Temyizde duruşma (murafaa) yapılacağı zaman uygulanacak usul CMK madde 300'de belirtilmiştir. Bu maddeye göre duruşmadan önce görevlendirilen üye veya tetkik hâkimi tarafından hazırlanan rapor üyelere açıklanır. Üyeler, ayrıca bizzat dosyayı incelerler. Bu hususlar gerçekleştikten sonra duruşma açılır. Yargıtay hukukilik denetimi yapmakla görevli olduğu için tanık ve bilirkişi beyanlarına başvurma, keşif gibi sübuta erişmeye yönelik işlemler gerçekleşmeyecektir.

Değerlendirme

Çalışma bağlamında değerlendirilmesi gereken önemli konulardan birisi hakimin tensip zaptının düzenlenmesine katılmasının ihsas-ı rey oluşturup oluşturmayacağı meselesidir. CMK madde 23/1'e göre bir karar veya hükme katılan hâkim, yüksek görevli mahkemece bu hükme ilişkin olarak verilecek karar veya hükme katılamayacaktır. Tensip zaptı da ara karar niteliğinde olduğu için ilk bakışta tensip zaptının düzenlenmesine katılan hâkim, yüksek görevli mahkemece verilecek karara katılamayacağı sonucuna varılabilir. Ancak salt lafzi yorum, uygulama bakımından amaca hizmet edecek nitelikte sonuç doğurmayacaktır. Kanun lafzi anlamıyla kabul edildiğinde

muhakeme işlemlerinin etkili ve hızlı bir şekilde yürümeyeceği açıktır. Bu husus Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 2010 tarihli bir kararına da konu olmuştur.⁷⁵ Söz konusu karara göre “1- İlk derece yargılama sırasında, sadece mahkemece yapılan ve sanık, müşteki ve tanıkların mahkemeye çağrılması ile sanığın doğum ve sabıka kaydının istenmesine ilişkin olan tensip zaptının düzenlenmesine katıldığı anlaşılan hakimin, aynı dava hakkında verilen hükme yönelik olarak yasa yararına bozma yasa yoluna başvurulması üzerine Yargıtay Özel Dairesi`nce gerçekleştirilen incelemeye ve inceleme sonunda verilmiş bulunan kararlara katılmış bulunması; «tensip kararının», «hakimin, sanığın suçlu olup olmadığı konusunda düşünce oluşturduğunu gösteren kararlardan» olmaması nedeniyle, 5271 sayılı TCY'nin 23. maddesine aykırılık oluşturmaz.” Yargıtay Ceza Genel Kurulu bu kararında tensip zaptının düzenlenmesine katılan hakimin aynı dava hakkında verilen hükme yönelik olarak yasa yararına bozma yasa yoluna başvurulması üzerine Yargıtay özel dairesince gerçekleştirilen incelemeye ve inceleme sonunda verilen kararlara katılabileceği ve tensip kararının hakimin sanığın suçlu olup olmadığı konusunda düşünce oluşturduğunu gösteren kararlardan olmadığı **sonucuna ulaşmıştır.**

Son olarak, yargılamanın etkili ve makul sürede sonuçlandırılmasına hizmet eden tensip aşamasının, ceza muhakemesinin temel ilkeleri başta olmak üzere hiçbir usuli kurala aykırı olmadığı açıktır. İhsas-ı rey bakımından akıllarda şüphe oluşturan husus ise Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun yerinde olan kararı ile aydınlatıldığı söylenebilir.

Çalışmanın dördüncü ve son ayağı olan ilk duruşma aşamasında değinilmesi gereken noktalardan biri uygulamadaki hukuka aykırılıklardır. Uygulamada bazı davalarda, tensip zaptı düzenlendikten sonra verilen ilk duruşma gününden önce mahkeme dosyayı kendiliğinden değerlendirebilmektedir. Mahkeme ilk duruşma gününden önce, yargılamada hazır bulunması gerekenler olmadan, mahkeme heyeti ve Cumhuriyet savcısı ile toplanıp oturum açabilmektedir.⁷⁶ Bu uygulamanın sebebini ise tanıkların şehir dışında bulunması ve ilk duruşma gününden önce dinlenmesi gerekliliği üzerinden gereksiz talike

⁷⁵ YCGK E. 2010/11-246, K. 2010/266, T. 21.12.2010. Mustafa Özen, *Öğreti ve Uygulama Işığında Ceza Muhakemesi Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017, s. 256.

⁷⁶ Fahrettin Kayhan, *Ceza Muhakemesinde Göstermelik Duruşma*, Hukuki Haber İnternet Sitesi Süreç İncelemesi, <https://www.hukukihaber.net/makale/ceza-muhakemesi-uygulamasinda-gostermelik-durusma-ilkisi-h432499.html>, Erişim Tarihi: 17.04.2020., para.3-4.

sebeup olmamak gibi çeşitli bahanelere dayandırdıkları da görülmektedir.⁷⁷ Halbuki böylesi bir durumda müdafî olmadan tanıklar dinlenmekte ve CMK 201'in⁷⁸ müdafinin tanıklara ve yargılama ilgililerine doğrudan soru sorma hakkı vermesi dikkate alındığında çelişme ilkesi hiçe sayılmaktadır. Ayrıca bu durum ceza muhakemesinde sözlülük ve yüze karşılık (vicahilik) ilkeleri ihlal edilmiş olacak ve duruşmadan beklenen amaç gerçekleşmemiş olacaktır.

İlk duruşma hususunda değineceğimiz son nokta, CMK madde 177/1'de⁷⁹ yer alan, duruşma gününden en az beş gün önce mahkeme başkanına veya hâkime dilekçeyi verme hükmüne uyulmadığında; yani tanıklar dinlenilmek üzere doğrudan mahkeme huzuruna getirildiklerinde ne olacağıdır.

Beş gün önceden bildirimde bulunmanın amacı; mahkeme sanığın tanık dinletme isteğini kabul ettiğinde bu tanıkların Cumhuriyet savcısına, mağdur veya suçtan zarar görene⁸⁰ bildirilmesini sağlamaktır.⁸¹ Böylece tanıklıktan çekinme sebepleri varsa bunların ileri sürülmesi (çekinme hakkının hatırlatılması) ya da Cumhuriyet savcısı, mağdur veya suçtan zarar gören tarafından tanık beyanlarına karşı savunma ve karşı görüş belirtme imkanın sağlanması mümkün olabilecektir.⁸² Ancak sanığın bu beş günlük bildirim süresine uymadığı gerekçesi ile ilk duruşmaya getirilen tanıkların dinlenilmesi talebi reddedilmemelidir; zira CMK madde 178/1⁸³ hükmü dolaylı olarak beş günlük süreye uyulmadığında da duruşmaya getirilen tanıkların mahkemece dinlenilmek zorunda olduğu sonucunu doğurur.⁸⁴ Burada mahkeme, beş

77 Fahrettin Kayhan, a.g.e., para.4

78 CMK Madde 201 – (1) Cumhuriyet savcısı, müdafî veya vekil sıfatıyla duruşmaya katılan avukat; sanığa, katılana, tanıklara, bilirkişilere ve duruşmaya çağırılmış diğer kişilere, duruşma disiplinine uygun olarak doğrudan soru yöneltebilirler. Sanık ve katılan da mahkeme başkanı veya hâkim aracılığı ile soru yöneltebilir. Yöneltilen soruya itiraz edildiğinde sorunun yöneltilmesinin gerekip gerekmediğine, mahkeme başkanı karar verir. Gerektiğinde ilgililer yeniden soru sorabilir.

(2) Heyet halinde görev yapan mahkemelerde, heyeti oluşturan hâkimler, birinci fıkrada belirtilen kişilere soru sorabilir.

79 CMK Madde 177 – (1) Sanık, tanık veya bilirkişinin davetini veya savunma delillerinin toplanmasını istediğinde, bunların ilişkin olduğu olayları göstermek suretiyle bu husustaki dilekçesini duruşma gününden en az beş gün önce mahkeme başkanına veya hâkime verir.

80 Burada katılandan bahsedilmemesinin nedeni, henüz ilk duruşma gerçekleşmediği ve katılan sıfatını kazanmanın da katılma isteğinin duruşma tutanağına geçirilmesine bağlı olmasıdır.(CMK madde 238/1)

81 Özen, a.g.e., s. 899.

82 Özen, a.g.e., s. 899.

83 CMK Madde 178 – (1) Mahkeme başkanı veya hâkim, sanığın veya katılanın gösterdiği tanık veya uzman kişinin çağırılması hakkındaki dilekçeyi reddettiğinde, sanık veya katılan o kişileri mahkemeye getirebilir. Bu kişiler duruşmada dinlenir.

84 Mahkemenin tanık dinletme dilekçesini reddettiğinde duruşmaya getirilen tanıkları dinleme

günlük süreye uyulmadığında ilk duruşmayı erteleme kararı almalıdır; çünkü Cumhuriyet savcısı, mağdur veya suçtan zarar görenin, tanık beyanlarına karşı bunları bertaraf edebilme imkanı sağlamaya yönelik süre kazanması gerekmektedir.⁸⁵ Eğer Cumhuriyet savcısı, mağdur veya suçtan zarar görene görüşlerini bildirme imkanı vermeden tanık dinlenirse ve bu tanık ifadeleri de hükme esas alınırsa bu durum bozma nedeni sayılmalıdır.⁸⁶

Sonuç

Ceza muhakemesinin en önemli amacı adli yolla maddi gerçeğe ulaşmaktır. Bu amaca ulaşmak için muhakemenin ilerleyişine yönelik plan ve program oluşturmak, muhakeme faaliyetinin etkinliğini artıracaktır.

Ceza muhakemesi iki büyük evreden oluşmaktadır. Soruşturma evresi suç şüphesinin araştırılıp iddia oluşturmaya; kovuşturma evresi ise sanığın bu iddiadan kurtulmak üzere bunu bertaraf edici savunmada bulunmayı ve nihayetinde hâkimin iddia ve savunmayı harmanlayıp bundan bir sonuç çıkarmasına dayanmaktadır. Kovuşturmanın dört ana devresinden ilkini oluşturan duruşma hazırlığı devresi de hükme ulaşmada yapılması gereken teknik işlemlerin haritasını oluşturmaya yardımcı olmaktadır. Bu devre aynı zamanda yargılamanın en kısa sürede ve en az masrafla sonuçlandırılmasını sağlayarak usul ekonomisi ilkesine; sanığa savunma imkanı için süre ve imkan tanıyarak silahların eşitliği ilkesine ve çelişme ilkesine, yargılamanın plan dahilinde ilerlemesini sağlayarak makul sürede yargılanma hakkına, yargılamanın en az celsede, hakim delillerle daha kısa zaman aralığında etkileşimde bulunması ve duruşmanın en etkili şekilde sonlandırılmasına yönelik olması ile duruşmanın yoğunluğu ilkesine hizmet etmektedir.

Duruşma hazırlığı devresi, iddianamenin ilgili mahkemesince kabul edilmesi ile başlamaktadır. İddianamenin kabulü aşaması soruşturma evresinin son aşamasında yer almasına binaen çok önemli bir işlevi yerine getirmektedir. Bu aşamada muhakeme hukuku ilkelerinin hâle görmemesi ve sanık ile mağdur haklarının zedelenmemesi için oldukça özenli davranılmalıdır. Binaenaleyh iddianameyi kabul eden makam ile yargılamayı yürütecek

zorunluluğu varsa beş günlük süreye uyulmadığında duruşmaya getirilen tanıkları evliyetle dinlemek zorunluluğu söz konusudur. Kaldı ki bu durum AIHS madde 6/3-d (İddia tanıklarının sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını istemek) ve silahların eşitliği ilkesinin de bir gereğidir.

85 Özen, a.g.e., s. 899.

86 Özen, a.g.e., s. 899.

makamın aynı oluşunun mahkemede ihsas-ı reye vücut vereceğine yönelik doktrinde eleştiriler bulunmaktadır. Ancak iddianamenin kabulü kararı çelişme ilkesi ışığında okunduğunda bu eleştirilerin yerinde olmadığı ve mevcut durumun mahkemede ihsas-ı reye vücut vermeyeceği anlaşılacaktır.

Tensip duruşması ile mahkeme ilk duruşma gününü de belirlemektedir. İlk duruşmada da yapılması gereken işlemler mahkemenin duruşmaya ara verip vermemesi durumuna göre değişmektedir. Kural olarak duruşma tek oturumda bitirilmelidir. Bu kurala doktrinde duruşmanın yoğunluğu ilkesi denir. Ancak zorunlu sebeplerin varlığı durumunda mahkeme duruşmaya ara verebilecek ve böylece ilk duruşma tamamlanıp duruşmaya ikinci celsede devam edilecektir. İlk duruşmada özellikle kapalılık ve açık duruşmanın gizliliğinin ihlali ve yazılı yargılamaya yol açabilecek uygulamalara son verilmeli ve mevcut hak ihlallerine son verecek uygulamalar kanun koyucu tarafından düzenlenmelidir.

Seri muhakeme usulünün uygulanmasının ihmal edildiği ve bu ihmalin kovuşturma aşamasında ortaya çıkması ihtimalinde yargılamanın akıbetinin nasıl olacağı kanunda açıkça düzenlenmemiştir. Bu eksikliğin, uygulamada henüz bir örneğinin olmamasına rağmen büyük bir sorunu temsil ettiği açıktır. Bu çalışmada olması gerekene yönelik belirtilen görüş, uygulamada mevcut olabilecek sorunu çözmeye oldukça elverişlidir. Çalışmada bahsedilen görüşe göre seri muhakeme usulünün uygulanmadığının kovuşturma aşamasında fark edilmesi durumunda mahkeme durma kararı verip seri muhakeme usulü denenmek üzere dosyayı ilgili savcılığa göndermeli ve savcının taleplerine uygun olarak seri muhakeme usulünü işletmelidir. Eğer seri muhakeme usulü uygulanıp hüküm kurulma olanağı olursa bu durumda durma kararı neticesinde davanın düşmesi kararı verilmeli; eğer böyle bir ihtimal yoksa durma kararı sonrası yargılamaya devam edilmelidir. Bu yöntem ile mahkeme, usul ekonomisi ilkesine uygun şekilde davayı sonlandırabilecek ve aynı davanın bir daha mahkeme önüne taşınmasına engel olabilecektir.

Uygulamada ilk duruşmanın başı ve sonu sınırlandırılmamıştır. Duruşma hazırlığı devresi ile amaçlanan ve daha iyi bir yargılamayı sağlamaya yönelik tensip zaptı gibi uygulamalardan beklenen etkinin sağlanabilmesi için duruşma devresinde de belli başlı planlara gereksinim vardır. Ceza muhakemesinde de, hukuk yargısında olduğu gibi bir ön duruşma mahiyetinde kısa bir duruşma aşamasına ihtiyaç vardır. Bu aşamada sübuta varmadan evvel usule ilişkin, muhakeme şartlarına ilişkin, hükmün istinafta ve temyizde

usulen bozulmasını engellemeye yönelik bir araştırmaya yoğunlaştığı bir aşama gerekmektedir. Yargılama her ne kadar tek oturumda bitirilmesi gerekmektedir de uygulamada bunun imkânsız olduğu açıktır. Bu açıdan bakıldığında kanun koyucu tarafından duruşma devresinin oturum bazında aşamalara ayrılması gerekmektedir. Ön duruşma, esas duruşması ve hüküm duruşması olarak duruşmaların ayrıştırılması uygulamada gereksiz celse ertelemelerinin de önüne geçebilecektir.

Kaynakça

[1]AYDIN Murat; İddianamenin Unsurları ve İadesi, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* C. X, Sa.1,2 Yıl 2006, s. 379-380, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/789834> Erişim Tarihi: 09.09.2020.

[2]BIÇAK Vahit; *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018.

[3]BİRTEK Fatih; Cumhuriyet Savcısı'nın Delilleri Ve Fiili Takdir Yetkisi, *Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C. 19, Sa. 2, Yıl 2013, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/issue/48280/623183> Erişim Tarihi: 9.09.2020.

[4]DEMİRAĞ Fahrettin, Örneklerle Ceza Muhakemesi İşlemleri ve Adli Yazışmalar, Seçkin Yayınları, Ankara, Ekim 2018.

[5]FindLaw's Team, Pre-Trial Motions, <https://criminal.findlaw.com/criminal-procedure/pre-trial-motions.html>, Erişim Tarihi: 20.03.2020.

[6]GÜLTEKİN Özkan, Anayasa Mahkemesinin Yüce Divan Sıfatıyla Yaptığı Yargılamada İddianamenin İadesi ve Yargılama Yolu, para.4., <https://jurix.com.tr/article/918>, Erişim Tarihi: 2.4.2020.

[7]KARAKEHYA Hakan, Ceza Muhakemesinde Sanığın Meramını Anlatabilme Hakkının Unsurları, *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 2, 2015.

[8]KARAKURT Ahi, Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda İddianamenin İadesi, *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 8-9, Sayı: 8-9-10-11, 2004.

[9]KAYHAN Fahrettin, Ceza Muhakemesinde Göstermelik Duruşma, Hukuki Haber İnternet Sitesi Süreç İncelemesi, <https://www.hukukihaber>.

net/makale/ceza-muhakemesi-uygulamasinda-gostermelik-durusma-ilkeli-h432499.html, Erişim Tarihi: 17.04.2020.

[10]KOCAOĞLU Serhat Sinan, Tarihsel Perspektifi ile Batı Hukukunda Savunma Hakkı ve Müdafî, *Ankara Barosu Dergisi*, Yıl:68, Sayı:2010/3.

[11]Offices of the United States Attorneys, Justice 101 Pre Trial Motions, <https://www.justice.gov/usao/justice-101/pretrial-motions>, Erişim Tarihi: 20.03.2020.

[12]ÖZBEK Veli Özer; DOĞAN Koray; BACAKSIZ Pınar; *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

[13]ÖZEN Mustafa; Öğreti ve Uygulama Işığında Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017.

[14]ÖZTÜRK Bahri; TEZCAN Durmuş; ERDEM Mustafa Ruhan; SIRMA GEZER Özge; SAYGILAR KIRIT Yasemin; ALAN AKCAN Esra; ERDEN TÜTÜNCÜ Efsen; ÖZAYDIN Özdem, *Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku*, Seçkin Yayınları, Eylül 2017, Ankara.

[15]ŞAHİN Cumhur, GÖKTÜRK Neslihan; *Ceza Muhakemesi Hukuku 1*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

[16]ŞAHİN Cumhur; GÖKTÜRK Neslihan, *Ceza Muhakemesi Hukuku -II-*, Seçkin Yayınları, Ankara 2020.

[17]ŞEN Ersan; ÖZDEMİR Bilgehan, Yüce Divan Yargılaması, *Ankara Barosu Dergisi*, S. 1, 2012, s.190, <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/2012yayin/dergi/ankara-barosu-dergisi/ankara-barosu-dergisi2012-1.html> Erişim Tarihi: 14.04.2020.

[18]T.C. Adalet Bakanlığı, Aday Memur Hazırlayıcı Eğitimi – Caza Muhakemesi Hukuku Ders Notu, <http://www.edb.adalet.gov.tr/e-book/7-CEZAMUHAKEMES%C4%B0HUKUKU.pdf>, Erişim Tarihi: 19.03.2020

[19]TANER Fahri Gökçen; *Ceza Muhakemesi Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Çelişme ve Silahların Eşitliği*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 70.

[20]TANRIKULU M. Sezgin, Adil Yargılanma Hakkı ve İddianamenin Kabulü – İadesi – Tebliği, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 64, 2006.

[21]TOROSLU Nevzat; FEYZİOĞLU Metin, *Ceza Muhakemesi Hukuku*,